

Länsstyrelsen
XXXXXX

SLUTRAPPORT PROJEKT SKOL-ART

Syfte och bakgrund

Flera ungdomar som bor i stadsdelen har problem med att tillgodogöra sig undervisningen i skolan utifrån både inlärningssvårigheter och framförallt bristande social kompetens/svårighet att fungera i grupp och att relatera till sin omgivning på respektfullt sätt. En del av dessa elever kan erbjudas olika stödinsatser i skolan och få den hjälp de behöver på det viset. Men en del behöver större insatser i form av skola med behandling, typ Mellansjö, Svalnäs osv. och då upphandlas dessa tjänster gemensamt av skola och socialtjänst. Detta kan vara bra i vissa fall då ungdomens svårigheter är så pass stora att de inte går att bemästra i det sammanhang som den ordinarie skolan kan erbjuda. Han/hon hamnar i en miljö som är speciellt anpassad för elever med liknande svårigheter, med mer resurser och möjligheter att skraddarsy behandlingen och undervisningen, så att varje elev kan tillgodogöra sig den. En svårighet är dock att ungdomen lyfts ur en del av sitt normala sammanhang (skolan) men finns kvar när det gäller sin fritid, där samma typ av sociala svårigheter oftast yttrar sig. Kopplingen mellan skola och fritid saknas också, vilket ökar sammanhangets osäkerhet för ungdomen. En annan svårighet uppstår också när ungdomen ska tillbaka från skolan med behandling till sin ”vanliga” skola. I det skedet, när han/hon ska gå från ett litet, relativt tryggt sammanhang där skolgången har fungerat tillfredsställande, till den skola där han/hon misslyckades, så behöver resurserna kring ungdomen förstärkas på ett sätt som liknar det arbete man bedrev på skolan med behandling. I det skedet behövs både extra pedagogiska och behandlingsmässiga resurser.

Det är vad Skol-ART inriktar sig på.

Det som finns på dessa skolor med behandling som vi upphandlar är ett gemensamt och förankrat förhållnings- och arbetssätt.

Detta skulle vi skapa i ett samarbetsprojekt här i Spånga-Tensta mellan Hjulstaskolan och Familjeresursen.

På Hjulstaskolan finns en liten, regional grupp för högstadiel elever med personal som har pedagogisk specialkompetens. Denna kompetens skulle kompletteras med en behandlare på halvtid som skulle arbeta med ungdomarna i skolmiljön och engagera deras föräldrar i arbetet. Behandlaren och pedagogens gemensamma förhållnings- och arbetssätt utgår från ART (Aggression Replacement Training, en gruppverksamhet, där man genom rollspel och gestaltning arbetar med att öka den

sociala kompetensen, kontrollera sin ilska och utveckla sitt moraliska tänkande och handlande).

Målgrupp

Högstadiel elever som inte kan tillgodogöra sig undervisningen p g a bristande social kompetens och svårigheter att fungera i grupp. Det kan dels röra sig om elever som ska tillbaka till stadsdelens skolor efter att ha varit på en skola med behandling, dels som ett alternativ till att flytta till en skola med behandling.

Metod och genomförande

Den metod som projektet bygger på är ART. Behandlaren och pedagogen utbildar sig gemensamt till ART-tränare och de elever som ingår i den regionala lilla gruppen deltar i gruppverksamheten vid två tillfällen per vecka. Föräldrarna till eleverna engageras i verksamheten genom information om ART och kontinuerlig uppföljning av de framsteg som deras barn gör, vad deras barn tränar på för tillfället osv. Behandlaren kan också utifrån den enskilde ungdomens ART-träning arbeta aktivt med familjen och nätverket för att de ska kunna stödja honom/henne på ett kraftfullt och positivt sätt.

Den övriga skolan informeras också om ART-gruppens arbete, så att alla i det dagliga nätverket vet vad man arbetar med och kan delta i det. En viktig del för att ART ska vara framgångsrikt är att omgivningen är engagerad i vad ungdomarna tränar på, så att de kan ge feedback till ungdomarna och påverka dem positivt. Genom att bedriva ART i skolan så skapar man goda möjligheter för att ART inte ska bli en isolerad företeelse, som i och för sig är lärorik, men som inte påverkar ungdomens verklighet utanför grupptillfällena, utan bli ett verkningsfullt påverkansprogram i ungdomens vardag. En annan viktig del i ART är också gruppens positiva påverkan på den enskilde, där man utifrån de enskilda grupptillfällena kan föra ut arbetet i klassrummet och andra sammanhang i skolan, där varje ungdom hela tiden finns i ett tränings-sammanhang och där de övriga ungdomarna kan stödja den enskilde i att uppföra sig och förhålla sig till omgivningen på ett sätt som stämmer överens med det man kommit fram till i ART-träningen.

En styrgrupp bestående av rektor och biträdande rektor vid Hjulstaskolan, verksamhetschef vid Familjeresursen, representant från Barn och Ungdoms stödenhet, samt den behandlande och pedagogiska personalen i projektet träffas regelbundet en gång/månad för att följa upp hur projektet utvecklas.

Förväntat resultat

Ett tätt samarbete skola – socialtjänst utifrån en gemensam metod och gemensamma förhållningssätt förbättrar utbudet av det man kan erbjuda

stadsdelens elever med särskilda behov. När den enskilde elevens sociala svårigheter minimeras och kompetensen höjs, så kommer eleven att tillgodogöra sig undervisningen på ett bättre sätt. Medel för upphandling av externa resurser (skola med behandling) kan minskas och föras över till stadsdelens interna resurser.

Projektets utveckling

Sammanlagt har sju personer arbetat inom projektet. Två av dessa, specialpedagogen och socialsekreteraren har varit med från start. Fritidsledaren har arbetat sedan starten av år två. Den elevassistent som arbetade med främst en av eleverna från vårterminen år två har slutat då eleven också gjort det. Projektet har nu sin tredje speciallärare. För närvarande arbetar tre personer heltid i projektet, specialpedagogen, fritidsledaren och den nya specialläraren. Socialsekreteraren som var projektledare är endast kvar som handledare åt denna personal.

Tack vare samarbetet mellan UngArt, som utbildade den ursprungliga personalen, och socialsekreteraren genomfördes höstterminen 2007 en utbildning i ART i Spånga. Hjulstaskolan, till vilken projektet är knutet, samt en annan skola i stadsdelen skickade sammanlagt 13 personer på denna utbildning som var starkt rabatterad. Specialläraren och fritidsledaren i projektet genomgick utbildningen och leder nu ART-träningen i projektet. Under våren 2008 ska de kunna bli diplomerade ART-tränare. Detta har också medfört att specialpedagogen kan lägga mer tid på elevernas skolgång och kommande gymnasieansökningar.

Under projektets gång har tio elever ingått i projektet. År två slutade tre av eleverna då de blivit antagna till friskola till höstterminen. En av dessa kom tillbaka till projektet efter en vecka efter att ha slagit rektorn på den nya skolan. En går kvar i friskolan efter samarbete mellan denna skola, Hjulstaskolan och projektets personal. Den tredje går numera i skola med behandling då det inte fanns platser kvar i projektet när eleven inte fick gå kvar i friskolan. År två tillkom en elev från skola med behandling och en elev från Hjulstaskolan. Eleven från Hjulstaskolan ansågs så aggressiv att han inte kunde gå kvar i Hjulstaskolan, men har idag gått vidare till IV-program på gymnasieskolan och kommer att avaktualiseras hos socialtjänsten. Till hösten år tre tillkom tre nya elever, en som gått i liten grupp för elever med inlärningssvårigheter, en från HVB-hem med skola och en elev som började sjunde klass. För närvarande är sju elever inskrivna i projektet. En av dessa har sedan höstterminens start haft majoriteten av undervisning i stor klass på Hjulstaskolan. Ytterligare en av eleverna kommer under en månad att prova på att ha merparten av undervisningen i stor klass. Några elever fick godkänt i olika ämnen under år två. Då de flesta går i nionde klass har de inte klarat av att svara mot kraven och flera riskerar nu ig-varningar i kärnämnen. Det ska tilläggas att flera förutom svårigheter med koncentrationen

har en mycket dålig skolunderbyggnad och föräldrar med dålig skolunderbyggnad i kombination med dåliga svenskkunskaper. Till det kommer att det rör sig om elever med låg uthållighet och med behov av snabba belöningar. Förhoppningsvis kommer det gå att motivera flertalet att göra ett ryck och få godkänt i några ämnen. Socialt har eleverna utvecklats desto mer. Det är mycket sällan de hamnar i slagsmål och beteendet mot skolpersonal och andra vuxna har i de flesta fall förbättrats avsevärt. En av eleverna är numera s k Hjulstaängel, d v s en form av kamratstödjare som arbetar mot mobbing, våld och skadegörelse. Under den förut nämnda ART-utbildningen hösten 2007 fick eleverna i projektet komma till utbildningslokalen och förevisa en ART-träning. De skötte förevisningen över förväntan och en del av skolpersonalen från Tensta var mycket imponerade över hur de som de som uppfattats som ”skolans värsta” hade utvecklats. Flera upplevde att förevisningen var motiverande för att själva använda sig av ART i skolan. Det kan konstateras att eleverna i projektet har utvecklats både socialt och i skolarbetet. De flesta av eleverna som nu ingår i projektet kommer troligtvis inte att klara godkänt i ett eller samtliga kärnämnen. Att de troligtvis inte gör det ska dels ställas i relation till att de kom till projektet med dålig skolunderbyggnad utan att ha klarat betygsgränser. Dels att de olika beteenden som gjorde att de placerades i projektet inte är sådana att de har lätt att tillgodogöra sig studier. En undersökning av Skolverket visar vidare att c:a 50 % av eleverna på Hjulstaskolan lämnar grundskolan utan gymnasiebehörighet, och det rör sig då om elever utan de grundläggande svårigheter som eleverna i projektet har. Gemensamt är däremot att man kommer till Sverige med dålig skolunderbyggnad, kommit till Sverige nyligen och att föräldrarna har dålig skolunderbyggnad och dåliga svenskkunskaper. Samtidigt kan det konstateras att alla elever i projektet ändå har utvecklats avsevärt i främst språkkunskaper, men även i övriga kunskaper. Det analytiska tänkandet och förmågan att argumentera samt att förstå någon annans åsikt har också utvecklats.

Arbetet med föräldrarna har bedrivits kontinuerligt under hela projektiden. För närvarande är det utvecklingssamtal med föräldrar en till två gånger i veckan. Övrigt stöd har även kunnat erbjudas föräldrarna från både projektets personal och socialtjänsten. Två av eleverna är remitterade till BUP för neuropsykiatrisk undersökning och för den ena eleven pågår undersökningen nu. Två familjer har även erbjudits MST (Multi Systemic Therapy) vilket de accepterat. Vid de tillfällen någon av eleverna har misstänkts för att ha provat droger har även tid för urinprov ordnats. Effekten av samarbetet med föräldrarna har inneburit att föräldrarna har accepterat att deras barn kan ha särskilda behov samt att man vänt sig till projektets personal eller socialtjänsten för rådgivning och hjälp med ansökningar. Det ska också tilläggas att elevgruppens sammansättning har förändrats samt att det vid terminsslut var fyra vuxna som arbetade med fem elever. Under höstterminen har det tillkommit tre elever vilket gör att sju elever ska få hjälp av tre vuxna. Nästan samtliga elever är sådana att de under större delen av skolundervisningen behöver arbeta enskilt med en vuxen för att kunna

koncentrera sig på och tillgodogöra sig studierna. Även arbete med frånvaro och dagliga konflikter drabbas av att färre vuxna ska arbeta med fler elever. De elever som lämnat projektet kommer troligtvis inte heller att bli godkända i kärnämnena. En av dessa går då i skola med behandling med mer resurser än vad som erbjuds i projektet.

Eleverna har under våren 2007 även gjort ett antal studiebesök och utflykter. De har varit på tonårsmottagning för andra gången och där upplevts som "en av de mognare och vettigare grupper man arbetat med på länge". Studiebesök gjordes även på S:t Görans sjukhus inom ramen för projektet "Våldets konsekvenser". Vid det besöket följde elever från en annan liten grupp med liknande elever med. Det innebär att åtta elever till tillkom med endast en extra vuxen. Den ansvariga personalen på S:t Göran upplevde precis som personalen på tonårsmottagningen att gruppen var skötsam och trevlig. Vidare redovisas två exempel på den sociala utveckling eleverna genomgått. Det första exemplet rör en ART-lektion. Det var en stressig dag och specialläraren som skulle vara huvudtränare fick ingen tid att förbereda sig ordentligt. Under lektionen tappade därför läraren ordningen på de olika momenten vilket leder till att strukturen rubbas. Eleverna reagerade inte på detta som de skulle ha gjort under höstterminen under projektets första år, d v s genom att tappa koncentrationen och bråka med huvudtränaren. Istället satt eleverna kvar på sina platser, räckte lugnt upp händerna och hjälpte huvudtränaren att få rätt ordning på de olika momenten. Det andra exemplet rör en kortspelsomgång. För att stimulera eleverna har personalen i projektet spelat diverse spel där man övar sig i att räkna. Under denna kortspelsomgång observerade socialsekreteraren hur eleverna satt ner tillsammans med personalen och följde regler och turordning. Eleverna retades också vänskapligt med varandra och personalen utan att någon blev arg. En elev var tvungen att räkna med fingrarna på korten vilket tog tid och de andra klarade av att vänta in honom och retades inte heller med honom. Spelomgången slutade med att personalen vann, vilket innebar att personalen helt fick bestämma om hur tiden fram tills jullovet skulle schemaläggas. Att personalen vann och eleverna förlorade inflytande accepterades utan klagan. Under projektets första år hade aldrig så många elever klarat av att följa regler under en så lång tidsperiod. Inte heller hade man klarat av att retas på en nivå som är att betrakta som sällskaplig. Hade eleverna under första året sett att de varit på väg att förlora hade de inte fullföljt spelet och accepterat den i förväg uppgjorde överenskommelsen. Det ska också poängteras att det den här terminen kommit tre nya elever som snabbt anpassat sig till den stämning som för närvarande råder i gruppen. Det här är bara två exempel, men fler hade kunnat ges för att visa på den utveckling eleverna genomgått och på att arbetssättet som utformats i projektet verkar fungera.

För att sammanfatta kan följande konstateras; ART har, med sin struktur och med de verktyg metoden för med sig, skapat en bra plattform för att hjälpa till att skapa ett stabilt arbetssätt i den typ av verksamhet som projektet bedriver. De utagerande eleverna har genom att träna ART fått verktyg avseende att kontrollera sina

känslor, finna socialt acceptabla alternativ till aggressiva konfliktlösningsstrategier och fått öva sig i att analysera moraliska dilemman och argumentera för sin ståndpunkt. Möjligheten att öva upp språket inom ramen för ART-träningen kan inte nog poängteras. Övningen i språkfärdighet har inneburit att eleverna lättare kan uttrycka hur de känner och därmed minskat en del frustration och även försett eleverna med ett bättre verktyg för att lösa konflikter. Genom att språket utvecklats har eleverna även ett bättre allmänt utgångsläge rent socialt och de har lättare kunnat tillgodogöra sig studierna. Avseende de elever som varit med från första början är det numera så att eventuella klagomål handlar om elevernas fritid, inte lektionstid. Klagomålen gäller nu också oftare beteenden som kan betecknas som ”pojkestreck” och uppförande som härrör till de beteendeproblem som eleverna faktiskt har, t ex att flera är hyperaktiva. Med anledning av att pojkarna nu borde vara inne i sin mest krävande period och med hänsyn till hur de uppförde sig vid tiden för projektets inledande kan det bara konstateras att projektet på många sätt varit framgångsrikt och att ART har fungerat väl som en grundmetod. Projektet tycks hittills i stort vara en framgång avseende de flesta målsättningar, även om det handlar om små steg och att det finns mycket kvar att göra. En del av framgången kan hänföras till ART och medföljande arbetssätt och en del till personalens sammansättning. Åter ska det påpekas att de flesta elever slitit mycket hårt med främst sitt beteende och i vissa fall med studier.

Inom ramen för projektet har eleverna först lyckats träna bort en del av sina destruktiva beteenden, fått hjälp att använda sig av konstruktiva beteenden och därefter stimulerats att använda sina begåvningar och därmed växa. En atmosfär har skapats där eleverna haft en möjlighet att använda sin energi kreativt och faktiskt få uppmärksamhet på att vara bra på olika sätt och i olika saker. Detta i sin tur har inneburit att ett flertal av eleverna har kunnat skifta perspektiv avseende sig själva och sin identitet. Att sätta elever med särskilda behov i stor eller liten klass är något som diskuteras då båda modellerna medför problem. Vår modell, att ha en liten grupp och sedan delta i undervisning i stor klass med förberedelser eller/och stöd och efter förmåga, tycks fungera för eleverna i projektet. Projektet har inte nått alla de mål som sattes upp, men har varit mycket framgångsrikt i vissa delar och nått delmål i andra. Samarbetet socialtjänst och skola, samarbetet med föräldrar, ART som arbetsmetod och anpassning, så långt det varit möjligt med de resurser som kunnat anslås, till varje elevs individuella behov tycks vara en modell som det är värt att bygga vidare på. Möjligheten att åka på studiebesök och utflykter har också varit viktig. Genom att lämna skolan och området har eleverna fått öva på att byta miljö och lära sig hur man beter sig i nya miljöer. Även detta har troligtvis bidragit till att eleverna varit bättre förberedda för de ökade krav som ställts och kommer att ställas på dem.

Ytterligare en fördel med projektet har varit att man genom projektet har kunnat konstatera vilka elever som behöver ytterligare stöd och resurser än vad som kunnat erbjudas inom ramen för projektet. Det är mycket tidskrävande att få till dessa resurser och att ha en person från socialtjänsten som kan ligga på över en

längre tid och använda sig av socialtjänstens resurser har visat sig vara ytterligare en fördel.

Uppdatering av planerna för projektets fortsatta utveckling

I den senaste delrapporten konstaterades att den del av projektet som bestod i att få med eleverna och föräldrarna i arbetet med ART var att betrakta som avslutat. Den delen som kvarstår är att försöka få skolorna i området att börja arbeta med ART som metod. Eftersom projektet i flera avseenden är att betrakta som framgångsrikt har inte bara Hjulstaskolan utan även en mellanstadieskola i området valt att lägga resurser på att skicka personal på den förut nämnda ART-utbildningen. Ytterligare en skola med alla stadier visade intresse, men valde av budgetskäl att avvakta. Socialtjänsten är beredd att avsätta tid för den socialsekreterare som var projektledare till att handleda skolpersonalen i arbetet med ART om skolorna och personalen så önskar. Tills vidare är socialsekreteraren som förut nämnts endast handledare åt personalen i projektet. Den anordnade utbildningen kom till stånd som ett samarbete mellan utbildarna UngArt och socialsekreteraren i projektet. UngArt som är Malmöbaserat, med filialer i Köpenhamn och Oslo, vill etablera sig i Stockholm och ville med hänsyn till projektets resultat samarbeta med socialtjänsten i Spånga-Tensta. Socialtjänsten såg nyttan med att erbjuda skolorna de gratisplatser som erbjöds i utbyte mot att socialtjänsten stod för lokalerna. Samarbetet mellan socialtjänsten och UngArt kommer att fortsätta och förhoppningsvis kommer skolorna fortsätta satsa på ART som metod. Efter ART-utbildningen har nya idéer framkommit om hur den utvidgade kompetensen ska leda till utveckling av arbetet med fler elever i behov av särskilda insatser. Skolledningen på Hjulstaskolan ser möjligheter i att sprida arbetssättet med ART till en större del av personalen.

Projektid

2005-09-19 – 2007-09-18.

Ekonomisk redovisning för projektiden

Personalkostnader inkl sociala avgifter	441.770
Administration	5.770
Genomförda aktiviteter	66.700
Summa	514.240
Egen finansiering	257.120
Länsstyrelsens finansiering	257.120
